Lausunto

7.5.2026

Asiantuntijalausunto eduskunnan talousvaliokunnalle VATT/214/00.03.01/2026

Asia: VNS 3/2026 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027–2030.

Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt lausuntoa valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027–2030.

Finanssipolitiikan linja

Suomen julkisessa taloudessa on mittava rakenteellinen epätasapaino – julkiset menot ovat selvästi ylittäneet julkiset tulot jo pitkään. Sopeutusta on siis pakko tehdä. Vaikeampi kysymys on se, miten sopeutuksen tulisi ajoittua, että se haittaisi taloudellista kasvua mahdollisimman vähän.

Hallituskauden alussa talouskasvun ennustettiin piristyvän vuonna 2024. Takana alkoivat olla alkushokki Venäjän hyökkäyksestä Ukrainaan, kohonnut inflaatio ja EKP:n koronapandemian korkojen laskuja seuranneet korkojen nostot. Korkojen nousun vaikutusten arvioitiin jäävän väliaikaisiksi. Investointien ja yksityisen kulutuksen oletettiin toipuvan nopeasti ja tukevan BKT:n kasvua. VM:n ennuste vuodelle 2024 oli 1,2 % ja seuraavalle vuodelle 1,8 %. Vaalikauden ensimmäisessä, vuoden 2024–2027 JTS:ssä talouskasvun odotettiin ”kiihtyvän lähivuosina yli pitkän aikavälin kasvuvauhdin”.

Vuosien 2024–2027 julkisen talouden suunnitelmassa oletettiin, että velkasuhteen kasvu saataisiin taitettua, jos julkista taloutta vahvistettaisiin yhteensä 9 miljardilla kahden vaalikauden aikana. Julkisen talouden suunnitelmassa kerrotaan, että ”talous- ja työllisyyskasvun vauhdittaminen on tärkein keino julkisen talouden vakauttamiseksi”. Tätä haluttiin tehdä parantamalla kilpailua, tekemällä merkittävät panostukset TKI-toimintaan, nostamalla osaamistasoa ja kehittämällä työmarkkinoita Lisäksi todettiin, että ”uskottava talouspolitiikka edellyttää myös suoria säästötoimia”. Tämä toimenpidekokonaisuus mitoitettiin neljään miljardiin. Työllisyyspäätöksillä tavoiteltiin julkisen talouden vahvistumista noin 2 miljardilla eurolla. Pidemmällä aikavälillä työllisyysaste haluttiin nostaa 80 prosenttiin.

Toteutuneet luvut olivat kuitenkin selvästi synkempiä. BKT kasvoi vuonna 2024 0,4 % eli vain kolmasosan odotuksista. Vuonna 2025 meni vielä huonommin. BKT:n kasvuvauhti oli 0,2 % eli vain reilu kymmenesosa siitä, mitä oli odotettu hallitusohjelmaa tehtäessä. Erityisesti kulutuksen alavireisyyttä ei osattu ennakoida, eikä syitä taideta oikein vieläkään ymmärtää kunnolla.

Heikompi talouskehitys tarkoittaa erityisesti verotulojen huonoa kehitystä sekä korkeita työttömyys- ja muita sosiaaliturvamenoja. Pienemmät tulot ja suuremmat menot puolestaan kasvattavat julkisen talouden alijäämää. Tällainen kehitys tapahtuu normaalisti yli suhdannekierron. Rakenteellisen rahoitusaseman pitäisi antaa todenperäisempi kuva julkisen talouden tilasta pitkällä aikavälillä, johon mahtuu sekä suhdannenousuja että -laskuja.

Jotta tuettaisiin talouden kehitystä, eikä lisättäisi suhdanteista johtuvaa heiluntaa, sopeutuksen pitäisi pääsääntöisesti ajoittua korkeasuhdanteeseen. Eli tilanteeseen, jossa taloudessa alkaa olla koko kapasiteetti käytössä tai ainakin kapasiteetin käyttö on kasvamassa. Vuosina 2024 ja 2025 odotettiin BKT kasvua, mutta taloudessa oli edelleen negatiivinen tuotantokuilu, joka kertoi, että koko taloudellinen kapasiteetti ei ollut vielä käytössä, vaan talouskehitys olisi voinut olla parempaa ennen kuin inflaatio alkoi kiihtyä. Kuilun arvioitiin kuitenkin pienentyvän vuoden 2023 jälkeen, jolloin

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
PL 1279 (Economicum, Arkadiankatu 7), FI-00101 Helsinki I kirjaamo@vatt.fi I Puh. +358 295 519 400 I www.vatt.fi I Y-tunnus 0809880-7

kapasiteetin käytön oletettiin lähestyvän potentiaaliaan. Eli ennustemielessä ei ole selvää, etteikö sopeutustoimien ajoitus olisi ollut ihan hyvä. Ei ideaali, mutta ok. Koska alijäämä oli jo kroonistunut, ajoitusvalinnoissa oli lisäksi vähän vaihtoehtoja. Talouden kannalta ideaali olisi ollut vaalikauden loppua kohti kiristyvä sopeutusohjelma. Ihan sellainen ohjelma ei makrotasolla näyttäisi olevan, koska rakenteellinen alijäämä kasvaa vuodelle 2027. Alijäämän kasvu on kuitenkin ennusteen mukaan verrattain maltillinen (0,2 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen).

Kun tarkastellaan finanssipolitiikan sääntöjä, Suomi ei ole pysynyt EU:n sääntökehikossa, vaan on asetettu liiallisen alijäämän menettelyyn. Osana tätä menettelyä Suomen on noudatettava määriteltyä nettomenopolkua, joka siis lasketaan menojen ja tulojen muutosten kasvusta. Julkisen talouden suunnitelman mukaan valtiovarainministeriö arvioi Suomen noudattavan nettomenopolkua vuonna 2026, mutta vuonna 2027 on riski siitä, että Suomen katsotaan rikkoneen liiallisen alijäämä -menettelyn sääntöjä. Tällöin kasvaa riski siitä, että EU päätöksenteon kautta asetetaan sanktioita. Kotimaisista säännöistä hallitus noudattaa kehyssääntöään ja teki korvaavia säästöjä pysyäkseen kehyksissä.

Kasvutoimenpiteet

Hallitusohjelmassa taloudellisen kasvun edistämiseksi suunniteltiin parannettavan kilpailua, tehtävän merkittäviä panostuksia TKI-toimintaan, nostettavan osaamistasoa sekä kehitettävän työmarkkinoita. Näihin tavoitteisiin liittyviä toimenpiteitä hallitus on päättänyt aiemmin hallituskaudella – itse julkisen talouden suunnitelma ei sisällä merkittäviä uusia avauksia.

Yksi eniten huomiota saaneista hallituksen päätöksistä oli yrittäjien eläkevakuutusjärjestelmän uudistamiseen liittyvä rahoituspäätös. Tähän varataan kehyksissä 74 miljoonaa euroa vuonna 2029 ja 90 miljoonaa euroa vuonna 2030. Uudistuksen yksityiskohdat selkeytyvät varsinaisen hallituksen esityksen myötä, joka laaditaan myöhemmin.

Yrittäjien eläkejärjestelmään on yrittäjien keskuudessa ollut tyytymättömyyttä, koska pakollinen vakuuttaminen perustuu niin kutsuttuun laskennalliseen työtuloon. Yrittäjien on siis hankittava itselleen eläkevakuutus, jonka maksu määräytyy sen perusteella, kuinka laajasti ”vastaavanlainen” palkkatyö tulisi vakuuttaa - eli ei yrittäjien varsinaisten ansioiden perusteella. Järjestelmä on luotu siksi, ettei työnteon muoto olisi epäneutraali pienyrittäjien ja työntekijöiden välillä.

Uudistuksen myötä yrittäjät saavat vapaammin valita vakuutuksensa laajuuden, koska vakuutus voi aiempaa enemmän perustua todellisiin tuloihin. VATT:ssa tehdyn tutkimuksen mukaan aiempi valinnanvapauden lisääminen johti siihen, että yrittäjät valitsivat selvästi useammin pienemmän vakuutuksen. Julkisuudessa olleiden tietojen mukaan muutos helpottaa erityisesti pienten yrittäjien asemaa, kun taas suuremmilla yrittäjillä maksut voivat nousta.

Uudistusta on kuvattu kasvutoimena. Taloudellista kasvua syntyy yritysten uudistumisesta ja pienet yritykset ovat mahdollisuus yrityskentän uudistumiselle. Yritysten pienuus ei kuitenkaan ole taloudellisen kasvun moottori. Sen sijaan yritysten kasvu on. Tuki pienille yrityksille voi siten pahimmillaan aiheuttaa kasvuun pullonkauloja ja toimia tarkoitustaan vastaan. Siksi uudistuksen yksityiskohdissa tulisi huomioida se, että jos helpotetaan yrityksille kohdistuvia maksuja, niitä ei kannattaisi mitoittaa pelkän yrityskoon perusteella, vaan pikemminkin pyrkiä kohdistamaan tuet potentiaalisille kasvuyrityksille.

Tuulia Hakola-Uusitalo

Ylijohtaja, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus

Lähteet:

Harju, Jarkko, Tuomas Matikka ja Ella Mattinen (2026). Tutkimuksesta oppeja vellovaan YEL-keskusteluun, VATT Policy Brief 2/2026.

Julkisen talouden suunnitelma 2027–2030, Valtiovarainministeriön julkaisuja 2026:17.

Julkisen talouden suunnitelma 2024–2027, Valtiovarainministeriön julkaisuja 2023:64.

Taloudellinen katsaus, kevät 2023. Talousnäkymät. Valtiovarainministeriön julkaisuja – 2023:24.

Taloudellinen katsaus kevät 2026. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2026:14

Yrittäjäkin ansaitsee kunnollisen eläketurvan, Selvityshenkilön raportti yrittäjien eläkejärjestelmän kehittämiseksi, Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:35

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
PL 1279 (Economicum, Arkadiankatu 7), FI-00101 Helsinki I kirjaamo@vatt.fi I Puh. +358 295 519 400 I www.vatt.fi I Y-tunnus 0809880-7